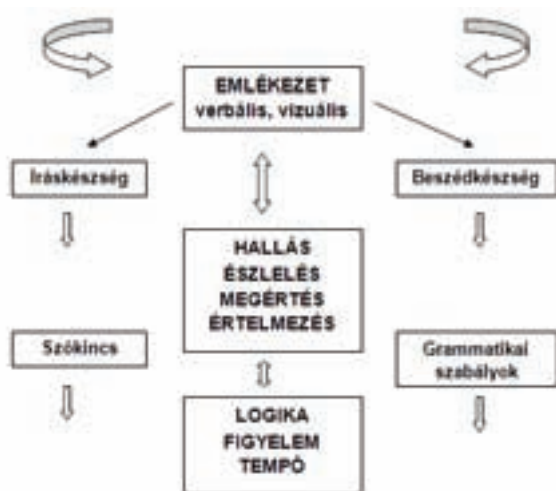

Részképességek fejlesztése az olvasástanítás előkészítő szakaszában

Az olvasástanítás az iskolai anyanyelvi nevelés egyik legfontosabb területe, amely több éven keresztül, meghatározott lépésekben zajlik. A kerettanterv (2012) az 1–2. évfolyamra az olvasástanulás előkészítését, a jelrendszer elsajátíttatását, a dekódolási képesség kialakítását, valamint a szövegértő olvasás előkészítését tűzi ki célul. 3–4. évfolyamon az olvasástechnika fejlesztése, automatizálása, különböző olvasási stratégiák bevezetése és az értő olvasás elmélyítése történik. Ebben a folyamatban az első fázisnak döntő jelentősége van. Az 1990-es évek óta a hazai pszicholingvisztikai, pszichológiai és gyógypedagógiai kutatásoknak köszönhetően az olvasástanulás előkészítése egyre nagyobb figyelmet kap (Csapó, Józsa, Steklács, Hódi és Csíkos, 2012, 203–4). Nem véletlen, hogy az iskolákban jelenleg alkalmazott olvasástanítási módszerek mindegyike alapozó, előkészítő szakasszal kezdi az olvasás megtanítását.

Az olvasástanuláshoz szükséges képességek, ismeretek

A gyakorlatban általában 4–6 hétig tartó időszak legfontosabb feladata az olvasástanuláshoz szükséges képességek, készségek felmérése és differenciált fejlesztése. Gósy Mária modellje (2008) szemléletesen mutatja az egyes területek összefüggéseit, egymáshoz való viszonyát.

1. ábra. Az olvasástanuláshoz szükséges képességek, ismeretek (Gósy, 2008)

Általános részképességek és fejlesztésük

Gósy modelljének középső részén ún. **általános képességek** találhatók. Ezek minden tantárgy elsajátításában szerepet játszanak, de az olvasás sikeres megtanulása szempontjából különösen is fontosak.

A megfelelő **verbális és vizuális emlékezet** biztosítja, hogy a tanulók képesek legyenek a szóban elhangzottak megértésére és felidézésére, illetve a látott vizuális elemek, képek, ábrák, betűk megjegyzésére és előhívására. Az információk befogadásához ép látásra, hallásra, megfelelő észlelésre, a feldolgozáshoz pedig megértésre és helyes értelmezésre van szükség. E készségek fejlesztése többféle módon is történhet:

- *mondókázással, verseléssel;*
- *megfigyelt tárgyak lerajzoltatásával;*
- *eseményképről való beszélgetéssel;*
- *szóbeli utasítást követő feladatmegoldással;*
- *elrejtett tárgyak megkeresésével;*
- *eseménysor felidézésével* (napirend, saját élmény elmondásával). (N. Császi, 2014; Besir, Gasparicsné és Koós, 2014)

Az **észlelési, megértési képesség** összefügg a **gondolkodás fejlettségével** is. E téren szükség van az alapvető gondolkodási műveletek (összehasonlítás, elemzés, következtetés, általánosítás) helyes alkalmazására, illetve az összefüggések felismerésére. Ehhez szorosan kapcsolódik a **figyelem** képessége, azaz az információk megragadása, a feladatokra való összpontosítás, ami fontos feltétele bármely tanulásnak. Az olvasás elsajátításában különösen az auditív és a vizuális figyelemnek van nagy szerepe. A fejlesztés során a részek és az egész viszonyát, a hasonlóságokat és a különbségeket, a sorrendiséget vagy az irányokat egyaránt megfigyeltetjük. (N. Császi, 2014)

– *képelemzéssel adott szempontok alapján:* Mit látsz a képen? Mit csinálnak a képen látható gyerekek?

– *összehasonlítással:* Figyeld meg a két képet! Milyen hasonlóságokat és különbségeket látsz?

– *rész-egész viszony tudatosítása kereső feladatokkal:* Keresd meg a nagy képen a kis részletet! Mi változott meg?

– *kakuktkojás keresésével:* Melyik nem illik a sorba? Miért?

– *csoportosítással:* Rendezd csoportokba a képeket!

– *időrend, ok-okozati összefüggések felismertetésével:* Állítsd sorrendbe a képeket! Melyik maradt ki a sorból? Illeszd be a helyére!

– *sorminta rajzolásával:* Folytasd a sort a minta szerint!

– *utánzásos feladatokkal:* tükörijáték: Utánozd a társad mozdulatait/arckifejezését!; Utánozd a képen látható állatok hangját!

A megértés, értelmezés képességéhez szorosan kapcsolódik az **érzelmi ráhangolt-ság**, a **képzelet** működése is. A belső képalkotás képessége már az óvodai anyanyelvi

és irodalmi nevelés során, elsősorban a mesehallgatással megalapozódik. Ez a folyamat az olvasástanulás ideje alatt tovább folytatódik. Az előkészítés fázisában gyakran alkalmazunk ilyen feladatokat:

- *történetalkotás képről*: Mit látsz a képen? Meséld el!
- *kép alapján saját történet mondása*: Meséld el egy napodat!
- *mesefolytatás, -befejezés*;
- *rajz készítése hallott meséhez*: Rajzold le a legkedvesebb szereplődet!
- *mesehallgatás*;
- *élményekről való beszélgetés*;
- *dramatizálás, mimetikus játék*: Játsszuk el a mesét! (Adamikné, 2008)

Az olvasástanulás szempontjából ugyancsak fontos részképességek a **térben és síkban való tájékozódás**, valamint a **testsématudat**, azaz hogy a gyermek saját térbeli helyzetét érzékelve tudja viszonyítani környezetének elemeit. A fejlesztés többféle-képpen történhet:

- *mozdulatok utánzásával és megnevezésével*: Melyik karját emelte fel a társad?
- *osztályteremben, szabadban, képen levő tárgyak helyzetének meghatározásával*:

Mit látsz magad körül?

– „*kincskeresés*”: osztályteremben elrejtett tárgyak megkeresése az osztálytársak irányításával;

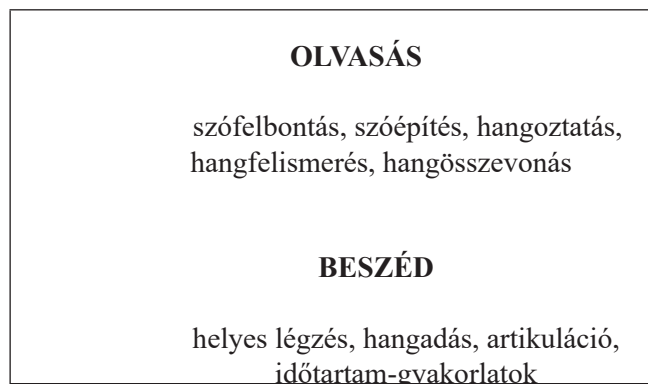
- *rajzolás az irányok meghatározásával*;
- *képről való mesélés az irányok megnevezésével*;
- *képen irányok megállapításával*: A képen jelöld meg a jobbra haladó járműveket!
- *képrészlet megkeresésével nagyobb eseményképen*: Hol vannak a képen az adott tárgyak?

Speciális, nyelvi részképességek és fejlesztésük

a) A nyelvi tudatosság kialakítása a beszédhangokkal végzett tevékenységekkel

Az előkészítő időszaknak kiemelt feladata az olvasástanuláshoz közvetlenül szükséges **speciális részképességek** fejlesztése. Mai olvasástanítási módszereink a beszédre alapoznak, így a **beszédfértés** és a **beszédprodukció** megfelelő minősége feltétele a jelrendszer sikeres elsajátításának. A beszédeszlelés és a beszédfértés fejlettsége az óvodáskor végén többféleképpen mérhető – DIFER-teszt (Nagy és társai, 2004), Gósy Mária beszédpercepcióos tesztje (1997) – s a mérésekkel a beszédhanghallás, a beszédhangok megkülönböztetése, a helyes szóértelmezés, valamint a beszédfeldolgozás mechanizmusa vizsgálható. Gósy megállapítása szerint (1997, 33) iskolába lépéskor „*a gyermek beszédeszlelése relatíve fejlett. A beszédhangok egymásutániságának hibátlan felismerésére képesnek kell lennie, vagyis pontosan kell tudnia ismételni olyan szavakat is, amelyeknek a jelentését nem ismeri. [...] Természetes biológiai ritmusérzékenységél fogva képesnek kell lennie... szavak, rövid mondatok szótagolására.*”

Az olvasástanítás kezdeti időszakában a beszédészlelés és a beszédprodukciónak hangzással összefüggő területein változatos tevékenységekkel alapozzuk meg a betűtanítást, ezen keresztül pedig az olvasás sikeres elsajátítását. Az alábbi ábra ezek összefüggéseit szemlélteti (Gasparicsné, 2018, 20):

2. ábra. A beszédhangokkal végzett tevékenységek és az olvasástanulás előkészítésének kapcsolata

A beszédészlelésben a gyermek ösztönös analízáló képessége nyilvánul meg. Beszédfejlődése során leghamarabb a szótagokat és a szavakat, majd a mondatokat ismeri fel, s csak később figyel fel a szavakat építő hangokra (Adamikné, 2008, 90). A szavaknak a magyar nyelv hangzásának megfelelő **tagolása**, a szavakon belül a **hangok sorrendjének helyes észlelése** (auditív szeriális észlelés), valamint a **beszédhangok felismerése** „kritikus előfeltétele az olvasástanítás sikerességének” (Józsa és Steklács, 2012, 146).

Ezeknek a képességeknek a fejlesztését az olvasástanítás előkészítő időszakában a **ritmusgyakorlatokra** alapozzuk. Mondókák, versek tapsolással, dobogással, járással kísért mondogatása segíti a ritmusegységek, szótagok, ütemek felismerését, az éneklés-mondás-mozgás együttes alkalmazása ráadásul érzelmi élményt jelent a gyermek számára.

A szavak **szegmentálását**, beszédhangokra bontását is szótagokra tapsolással kezdjük. Az Ábécés olvasókönyv (2016) szóbontó gyakorlatai játékos formában irányítják a tanulók figyelmét a hangokra, azok képzési sajátosságaira, a szavakban elfoglalt helyére. Az ábécéskönyvi feladatok egy része a képek alatt színes körrel, koronggal jelöli a hangok, szótagok helyét, ami vizuálisan a betűk behelyettesítését készíti elő.

- *hangkeresés*: Nevezd meg a rajzokat! Tapsold le! Melyikben van *i* hang? (6.)
- *időtartam megkülönböztetése*: Koppints a padon, ha a szóban rövid *u*, tapsolj, ha hosszú *ú* hangot hallasz! (9.)
- *társasjáték hosszú és rövid magánhangzópárok gyakorlásához* (22–23.)

– *morzejeleket hallás után pálcikákkal és korongokkal rakatunk ki;* (N. Császi, 2014, 41).

– *ugyanazon hang meghallása különböző szavakban:* Mondd ki a képekhez tartozó szavakat! Tapsold le! Mit hallasz, mi a közös bennük? (11.)

– *hang helyének megállapítása a szóban:* Mely szavakban hallasz *b* hangot? Tapsold le őket! Mely szavakban hallod a *b*-t a szó elején? (13.)

– *szó hangokra bontása:* Bontsd hangokra a gyümölcsök nevét! (17.)

– *szógyűjtés adott hanggal:* Keress mindkét nagy képen *i* hangot tartalmazó szavakat! (7.)

Az olvasástanítás előkészítésében a **beszédprodukciónak** technikai oldalának fejlesztése elengedhetetlen a biztos hang–betű kapcsolat kialakításához. A **beszédtechnika** összetevői közül a beszédlégzés, az artikuláció, ezen belül a hangok időtartamának helyes ejtése a gyerekek iskolába lépése utáni időszak egyik kiemelt feladata.

A **beszédlégzés megfelelő technikájának** kialakítása része a nyelvi tudatosság megalapozásának, egyben feltétele az érthető, tiszta beszédnek. A helyes légzésmód kialakítása játékos formában már az óvodában megkezdődik, s a gyerekek iskolába lépésétől kezdve az alsó tagozatos anyanyelvi nevelés egésze során folytatódik. A egyes-mélylégzés technikájának elsajátításával a tanulók beszéd közben képesek lesznek megfelelő mennyiségű levegővel gazdálkodni. Az olvasástanulás kezdeti időszakában végzett légzőgyakorlatok a lágy hangindítást és a beszédhangok helyes képzését segítik. Leggyakrabban alkalmazott típusaik:

– *hangadás nélküli belégzés és kilégzés a mellkas és a has izmainak megfigyeltetésével;*

– *kilégzés ütemezése:* Belégzést követően 3 ütemig benntartjuk a levegőt, majd kifújjuk.

– *játékos hangoztatás alaplevegővel:* Meglepődtél valamin. Hangoztasd hosszan az *ó* hangot!

– *hangutánzás alaplevegővel:* Egyre erősebben fúj a szél, utánozd a hangját!

– *skálázás szótagismétléssel egy levegővétellel:* Ismételd a *má-mé-mi-mo-mú* hangsort, amíg a levegőd tart!

– *szósor, mondat ismétlése egy levegővétellel:* Sorold a hónapok neveit, amíg a levegőd tart!

– *mondóka, vers ismétlése egy levegővétellel.*

A köznyelvi normának megfelelő **helyes kiejtés** tudatosítása az olvasás- és az írástanítás alapja. Az óvodai anyanyelvi nevelés játékos formában, a beszédszervek „ügyesítésével” gyakoroltatja az artikuláció elemeit. Az olvasástanítás előkészítő időszakában többféle tevékenységhez – beszédfejlesztés mondókákkal, versekkel, szóbontás, szóépítés – kapcsolódik a megfelelő kiejtés tudatosítása.

Az iskolakezdés első heteiben különösen gyakran mondókázunk, verselünk a gyerekekkel. Ezekkel a szövegekkel élményt adóan, komplex módon fejlesztjük beszéd-

technikájukat. A jól megválasztott irodalmi alkotásokkal vagy a nyelvtörőkkel egy-egy hang helyes ejtésének játékos gyakorlását segíthetjük.

Az olvasás jelrendszerének tanítását előkészítő időszakban rendszeresen végzünk szófelbontást, s ehhez minden esetben hozzátartozik a **hangoztatás** is. A szó egészben, majd tagoltan való kimondását követően az adott hangot képzési jellemzőinek megfelelően hangoztatjuk. A magánhangzók kiejtését a helyes szájtartás, ajakműködés megfigyeltetésével, a mássalhangzókét pedig a gyermekek által ismert természeti hangok utánzásával gyakoroltatjuk. A hangoztatás jellegzetes tevékenységei az Ábécés olvasókönyvben (2016):

– *hangutánzás kép alapján*: Milyen hangot adnak az alábbi tárgyak, élőlények? Hangoztasd! (5.)

– *hangutánzás kép és szájtartást mutató rajz alapján*: Utánozd tükör előtt a szájomozdulatokat! Segítenek a kis képek. (15.)

– *hangoztatás megfigyeléssel*: Hangoztasd az *a* hangot! Figyeld meg közben tükörben a szádat! (5.)

– *hangok időtartamának összehasonlítása*: Mit látsz az alábbi rajzokon? Mondd ki! Tapsold le! Melyiknél ejted hosszán, és melyiknél röviden az *i* hangot? (7.)

A **szóépítés, szintézis** során hangokból, szótagokból rakjuk össze a szavakat, s ebben a tevékenységben is fontos szerepe van a hangoztatásnak:

- *szógyűjtés adott kezdőhanggal*;
- *szógyűjtés azonos szótagfelépítés szerint*;
- *szóalkotás adott hangokból*;
- *hívóképek kezdőhangjának összevonása*.

A beszédhangok időtartamának egyértelmű megkülönböztetése a beszédértés és a beszédprodukció fejlesztésében is fontos feladat. Mivel nyelvünk szavaiban a hangok hosszúságának vagy rövidségének jelentésmegkülönböztető szerepe van, és helyesírásunkban gyakran a kiejtést követjük, már az olvasás előkészítése során nagy figyelmet kell fordítanunk a **hangok időtartamának helyes ejtésére**. A gyakorlást a beszédhang-észlelési, szegmentálási feladatokra alapozzuk, és a kezdeti időszakban elsősorban a hangok és a szavak szintjén végeztetjük. A hangok időtartamának megkülönböztetését vizuális és kinezikus, motoros ingerekkel is segíthetjük (Besir, Gasparicsné és Koós, 2014, 23); (N. Császi, 2014, 34):

- *énekhangot rövidebben, hosszabban tartatunk ki*;
- *ugyanazt a hangot rövid és hosszú változatban is kiejtetjük, a gyerekek a rövidet tapssal, a hosszút vonalhúzással vagy a karok széttárásával mutatják*;
- *hangmanipuláció*: Cseréld ki a szóban a rövid hangot hosszúra! Hogyan változott meg a szó jelentése? Keresd meg a szavakhoz tartozó képeket! (*hal – hall; szál – száll* stb.)

Az olvasástanítás előkészítő időszakában végeztetett technikai jellegű feladatok közé tartozik a **hangösszevonás** is. Ez azonban nem elsősorban a beszédminőség

fejlesztését szolgálja, hanem közvetlenül a betűk későbbi összeolvasását készíti elő. Algoritmikusan a szófelbontás, hangfelismerés, hangoztatás fázisa után alkalmazzuk. Az Ábécés olvasókönyv feladataiban (2016, 18, 19) a hívóképek nevének kimondása, a kezdőhang leválasztása, hangoztatása után a kezdőhangokat lassú folyamatossággal egymás után ejtetjük ki, vonatjuk össze. A hangok színes koronggal való jelölése egyben a betűk jelfunkcióját, összevonásuk pedig a betűk összeolvasását készíti elő.

b) A nyelvi tudatosság fejlesztése a kommunikációs képességek terén

Az olvasás sikeres elsajátításában a megfelelő kommunikációs magatartás, valamint az ehhez szükséges szókincs, mondat- és szövegértési, valamint -alkotási képesség is szerepet játszik. Az iskolába lépő gyermek anyanyelvét nap mint nap használja gondolatai, érzései kifejezésére, képes mások beszédét is megérteni. Egy-egy osztályon belül is nagy különbségek lehetnek azonban a tanulók beszédértése és beszédprodukciója között. Éppen ezért nagyon fontos, hogy a tanító az első hetekben megfigyelje tanítványai nyelvhasználatának minőségét, kommunikációs magatartását, s a tapasztaltak alapján kezdje meg a differenciált fejlesztést. „*A beszédre való alapozás minden iskolafokon vezérli az anyanyelv tanítását. A gyermek beszélt formájában ismerkedik meg a nyelvvel, erre a tudásra kell a későbbiekben építeni. Ez azt jelenti, hogy az elsős olvasás- és írástanítást egy beszédbeli szakasznak kell megelőznie; jelenti továbbá azt, hogy az egyes tanítási órákon is beszélve–beszéltetve–beszélgetve kell túlnyomórészt tanítani.*” (Adamikné, 2008, 17)

A spontán és az irányított **beszélgetésekkel** jól felmérhető a tanulók gondolkodásának, képzelőerejének fejlettsége, beszédaktivitása, mondat- és szövegalkotó képessége, valamint szókinccse is.

1. *Tapasztalatokat szerezhetünk a beszéd és a gondolkodás viszonyának megnyilvánulásáról:* Képesek-e a tanulók saját élményről vagy képről összefüggően mesélni (**kontextusos beszéd**)? Dramatizálás, szituációs játék közben tudnak-e megfelelően kapcsolódni beszédpartnerükhöz és a beszédhelyzethez (**szituatív beszéd**)?

2. *Megfigyelhetjük a kommunikációs funkciók érvényesülésének milyenségét:* Előseink beszéd közben alapvető szándékaikat (közlés, érzelemkifejezés, felhívás) megfelelően tudják-e kifejezni? A nyelvi udvariasság elemei (kapcsolatteremtés, -fenntartás, -lezárás) mennyire épültek be kommunikációjukba?

3. *Eseményképről való történetalkotás során érzékelhetjük beszédaktivitásukat, fantáziájukat:* Van-e mondanivalójuk a képről? Gondolataikat szívesen megosztják-e a többiekkel? Mennyire élénk a képzelőerejük?

4. *Mondatalkotási feladatokkal megtapasztalhatjuk nyelvi tudatosságukat a mondat szerkesztés, nyelvhasználat, beszélői szándék alkalmazásában:* Tartalmi, nyelvi szempontból helyesek-e a mondataik? Jól használják-e a viszonyragokat?

5. *Tematikus beszélgetéssel előhívhatjuk a tanulók ismereteit, egy-egy témához kapcsolódó szókinccsét:* Mekkora az **aktív és a passzív szókinccsük**, mennyire árnyaltan tudják kifejezni magukat?

6. Eseményképről való irányított beszélgetéssel ellenőrizhetjük a gyerekek **relációs szókincsét**: Tisztában vannak-e az irányokkal, az azokat megnevező névutókkal, igekötőkkel?

Ezek a képességek, ismeretek az alapjai a szövegértő olvasásnak, de már az olvasástanítás kezdeti szakaszában is szükségesek a nyelvi analízishez, ami elvezeti a tanulókat a hangokhoz és a betűkhöz. Fejlesztésük változatos, játékos feladatokkal történik:

A. Szövegszintű fejlesztés: *ismert mese, vers elmondása; mesefolytatás; mesebefejezés; önálló mesealkotás; közös mesealkotás; saját élmény elmesélése; beszélgetés az óvodáról, napirendről, közlekedésről, kedvenc játékról stb.; szituációs játék a beszélgetéshez kapcsolódó normák tudatosításához: köszönés, megszólítás, udvariassági formák; bemutatkozás; képről történetalkotás; történet képeinek sorba rendezése; mese eljátszása.*

B. Mondatszintű fejlesztés: *mondat szavakra bontása; mondatépítés szavakból minta vagy kérdések alapján; kérdés-felelet játék; mondatbővítés egy-egy újabb szóval; kérdésfeltevés kép alapján; mondatalkotás kép alapján cselekvések, tulajdonságok megnevezésével.*

C. Szószintű fejlesztés: *szógyűjtés adott kezdőhanggal (pl. Mit visz a kis hajó?); tematikus szógyűjtés; szőlánc-fűzés utolsó hang alapján; relációs szókincs fejlesztése kereséses, színezős feladatokkal (pl. Színezd ki a jobbra haladó járműveket!); képről beszélgetés relációk megfogalmazásával; összehasonlítás kép alapján (pl. Mi a különbség a két ceruza között?); kakukktojás keresése szójelentés, fogalomkör alapján; képen látható tárgyak, cselekvések megnevezése; viszonyragos kifejezések értelmezése és használata (pl. Mesélj a képről! Melyik állatnak van hosszú nyaka, lába, orra, farka, teste?) (Ábécés olvasókönyv, 2014, 15); szójelentés ismeretének ellenőrzése kép és szó párosításával; ellentétpárok gyűjtése.*

Összegzés

Az olvasástanítás előkészítésének alapvető feladata az olvasáshoz szükséges képességek és részképességek felmérése és fejlesztése. Általános részképességek: megfelelő verbális és vizuális memória, fejlett gondolkodás, az észlelés és a figyelem képessége, kellő motiváció és képzelőerő, téri tájékozódás, testsémaismeret. Speciális, nyelvi, kommunikációs képességek: megfelelő beszédészlelés – szegmentálás, szótagolás, hangfelismerés, fonématudat – és beszédprodukció – érthető, jó tempójú beszéd, a hangok helyes hangoztatása, hangösszevonás, gazdag szókincs, kommunikációs és nyelvi szempontból helyes mondatalkotás, szövegprodukálás, önálló, kontextusos beszéd különféle beszélői szándék kifejezésével. Az írott nyelv jelrendszerének megtanítása a beszédre alapoz, ezért fontos, hogy az előkészítő időszak a beszélt nyelvből induljon ki. A fejlesztés valamennyi nyelvi szinten, minden részképességre kiterjedően valósuljon meg! Ugyancsak fontos, hogy a gyakorlás differenciáltan, a tanulók életkorának megfelelő változatos, játékos feladatokkal komplex módon történjen. A sikeres elmélyítés ér-

dekében jó, ha a verbális tevékenység mellett az auditív, a vizuális és a motoros tapasztalatszerzést is biztosítjuk.

Az olvasástanítás kezdő szakaszának meghatározó szerepe van a tanulók olvasáshoz való viszonyának alakulásában is. Éppen ezért biztosítsunk nyugodt, szorongásmentes légkört a tanuláshoz, amelyben megfelelő motivációt tudunk kialakítani, illetve a gyerekekben eleve meglévő érdeklődést tovább tudjuk erősíteni!

Irodalom

Adamikné Jászó Anna (2008): *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Trezor Kiadó, Budapest.

Besir Anna–Gasparicsné Kovács Erzsébet–Koós Ildikó (2014): *Az anyanyelvi nevelés tantárgy-pedagógiája az alsó tagozaton*. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Csapó Benő és Csépe Valéria (szerk.): *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 189–218.

Csapó Benő, Józsa Krisztián, Steklács János, Hódi Ágnes és Csíkos Csaba (2012): A diagnosztikus olvasás felmérések részletes tartalmi kereteinek kidolgozása: elméleti háttér és gyakorlati kérdések. In: Fazekasné Fenyvesi Margit (2000): *A beszédhanghatalás kritériumorientált fejlesztése. Új Pedagógiai Szemle* 7. 279–284.

Gasparicsné Kovács Erzsébet (2018): A beszédhangokkal végzett tevékenységek helye, szerepe az alsó tagozatos anyanyelvi fejlesztésben. *Évkönyv*, Szabadka, 11–21.

Gósy Mária (2008): A szövegértő olvasás. *Anyanyelv-pedagógia*. 1. szám

<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=25> (2019. április 15-i megtekintés)

Gósy Mária (1997): *Beszéd és óvoda*. Budapest.

Jegesi Krisztina, N. Császi Ildikó, Mezőlaki Ágota, Falusiné Varga Tünde, Pirisi Anna, Kóródi Bence és Farkas Andrea (2016): *Ábécés olvasókönyv 1. osztályosoknak*. Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest.

Józsa Krisztián és Steklács János (2012): Az olvasás tanításának tartalmi és tantervi szempontjai. In: Csapó Benő és Csépe Valéria (szerk.): *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 137–188.

Nagy József, Józsa Krisztián, Vidákovich Tibor és Fazekasné Fenyvesi Margit (2004): *DIFER Programcsomag: Diagnosztikus fejlődésvizsgáló és kritériumorientált fejlesztő rendszer 4-8 évesek számára*. Mozaik Kiadó, Szeged

N. Császi Ildikó (2014): Az alapozó-előkészítő időszak programja. In: *Tanítói kézikönyv. Munkaanyag (a kísérleti fázis alapján) Magyar nyelv és irodalom kezdő szakasz (1. évfolyam) Az olvasás, írás tanítása*. Miskolci Szilvia (szerk.). Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 32–45.

51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet 1. melléklete

http://kerettanterv.ofi.hu/01_melleklet_1-4/index_alt_isk_also.html (2019. április 14-i megtekintés)